

Energipakke 4 EU styrer strømmen

Nei til EU notat 1/2019

Innhold

Sammendrag	2
1 Nye oppgaver for ACER	4
1.1 ACER har fått «nye viktige oppgaver»	4
1.2 Plikt til å gi ACER informasjon	4
1.3 Metodikk for nettverkskoder og retningslinjer	4
1.4 Bruken av flaskehalsinntekter	5
1.5 Avgjør tvister og overstyrer manglende oppfølging fra reguleringsmyndighetene	5
1.6 Regioninndeling i EUs energiunion	5
1.7 Forsyningsikkerhet og risikovurderinger	6
1.8 Utbygging av infrastruktur og investeringer	6
1.9 Tilsyn med kjøp og salg av energi	6
1.10 Nye lokale ACER-kontor	7
2 Strømmen styres av EU	8
2.1 Reguleringsmyndigheten for energi	8
2.2 Ingen innblanding i prissetting	9
2.3 EUs nye overvåkningsoffiser i Norge	9
2.4 Ikke lett å hindre nye utenlandskabler	9
2.5 Regionale koordineringssentre, EUs nye overnasjonale redskap	10
2.6 EU-kommisjonen bestemmer flyten over utenlandskablene, ikke Norge	10
2.7 EU blander seg inn i konsesjonsvilkår for nye vind- og vannkraftverk	10
2.8 Smarte strømmålere og nettleie som varierer over døgnet	10
3 ACER avgjør flaskehalsinntektene	11
3.1 Regjeringen fortegner virkeligheten	11
3.2 Detaljert rapporteringsplikt	12

Energipakke 4: EU styrer strømmen

Nei til EU arbeidsnotat nr. 1/2019

Skrevet av Morten Harper (del 1), Arne Byrkjeflot (del 2) og Jan R. Steinholt (del 3).

Forfatterne er politisk rådgivere i Nei til EU.

Bestilling / nedlasting: www.neitileu.no

Forsidebilde: CCO Pixabay

Sammendrag

Punkt for punkt viser Energipakke 4 at suverenitetsavståelsen til EU blir mer og mer omfattende når EU utvikler sin energiunion.

Allerede før Energipakke 3 er innført i EØS-avtalen, den er ennå ikke godkjent av Island, kommer EU med en fjerde energipakke (også kalt vinterpakken). De siste delene av Energipakke 4 ble vedtatt av EUs ministerråd i mai¹ (ved offisiell publisering datert 5. juni). Energipakken består av fire forordninger og fire direktiver. Dette notatet gjennomgår særlig:

- Den reviderte ACER-forordningen (forordning 2019/942)
- Den reviderte elektrisitetsforordningen (forordning 2019/943)
- Det reviderte elektrisitetsdirektivet (direktiv 2019/944)

EU-kommisjonen (eventuelt overvåkingsorganet ESA), energibyrået ACER og ACERs underbruk i Norge, RME², blir gitt enda større makt på bekostning av nasjonal styring. Spesielt når det gjelder utvikling og styring av kabler over landegrensene, men også i Norge. Hvis energipakken godtas tatt inn i EØS-avtalen.

Utbygging av utenlandskabler og annen infrastruktur

ACER har allerede i energipakke 3 en sentral rolle i utviklingen av ny transeuropeisk infrastruktur for elektrisitet og gass, og ACER kan også treffe bindende vedtak.

Sammen med Infrastrukturforordningen (347/2013) gir den reviderte ACER-forordningen EUs energibyrå plikt og rett til tett oppfølging av nye utenlandsprosjekter. Med en gang et prosjekt har blitt «tilstrekkelig modent» skal prosjekteierne sende inn en anmodning om investering. Den skal inneholde forslag til kostnadsfordeling og skal sendes til reguleringsmyndighetene i alle berørte land. Hvis reguleringsmyndighetene ikke kommer til enighet innen seks måneder, går saken videre til ACER. Byrået skal så treffe vedtak om kostnadsfordelingen og hvordan investeringskostnadene skal reflekteres i nett-tariffene.

Det reviderte elektrisitetsdirektivet pålegger Statnett hvert andre år å sende til RME en tiårig nettutviklingsplan med tidsramme for alle prosjekt. RME skal påse at planen følger EUs tiårige nettutviklingsplan. Om det er noen som helst tvil om at planen er fulgt, skal det rapporteres til ACER. RME kan selv be om at Statnetts plan blir endret.

Dersom Statnett ikke gjennomfører en investering som står på Statnetts tiårsplan innen tre år, overtar RME styringen. Da får Statnett tre valgmuligheter: gjennomføre investeringen, sørge for at andre kan ta investeringen, eller kreve en kapitalutvidelse med deltakelse av andre investorer. Har først et prosjekt kommet inn i planen, så kan EU og RME presse fram gjennomføring. Alle kostnader skal dekkes over nettleien.

Det nye elektrisitetsdirektivet setter detaljerte regler for konsesjonsbehandling av nye vind- eller vannkraftverk. Det skal tas hensyn til bidraget til EUs fornybarmål. Statnett er pliktig til å la nye vind- eller vannkraftverk komme inn på nettet, selv om det

¹ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/05/22/clean-energy-for-all-council-adopts-remaining-files-on-electricity-market-and-agency-for-the-cooperation-of-energy-regulators/>

² RME står for Reguleringsmyndigheten for Energi. RME har blitt en uavhengig avdeling innenfor Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) som ikke kan overstyres av noen andre enn ACER og EU-kommisjonen (fra det øyeblikk tredje energimarkedspakke blir innlemmet i EØS-avtalen).

fører til ekstra kostnader utenfor selve forbindelsen. Det er RME som skal kontrollere og godkjenne.

Reguleringsmyndigheten for energi

Finner RME at noe ikke er fulgt som har med grensekryssende forhold å gjøre, og saken ikke er løst innen 4 måneder, skal det rapporteres til ACER. ACER fattet vedtak. RME kan dessuten i flere tilfeller treffe vedtak. Reguleringsmyndigheten kan fatte vedtak for å sikre at strømmarkedet fungerer, og treffe vedtak direkte overfor strømselskap. RME kan også ilegge bøter til strømselskap som ikke følger elektrisitetsdirektivet, vedtak fra RME eller ACER.

Når ACER kommer med en uttalelse om at det kan foreligge brudd på EU-regler, skal RME i de berørte landene med enstemmighet fastslå om det er brudd på reglene og bestemme hvilke tiltak som skal iverksettes. Hvis reguleringsmyndighetene unnlater å gjøre dette innen fire måneder, skal saken forelegges ACER for vedtak.

Regioninndeling i EUs energijunion

ACER avgjør det geografiske området for de nye regionale koordineringssentrene. Nettverket for el-systemoperatører (ENTSO-e, der Statnett deltar) utarbeider forslag til regioninndelingen. Kostnadene fordeles mellom nasjonale nettselskap og betales over nettleien. Styret kan selv foreslå å utvide sin makt overfor medlemsstatene i regionen. Koordineringssentrene skal sikre at EUs lover blir fulgt, spesielt på mellomlandsforbindelser. Gjennom de regionale koordineringssentrene blir kontroll- og oppfølgingssystemet i EUs energijunion mer operativt og direkte, med ACER på toppen.

Nye lokale ACER-kontor og overvåkningsoffiser

ACERs direktør får utvidede fullmakter. For å utføre ACERs oppgaver på en «god og effektiv» måte, kan direktøren avgjøre om det skal utplasseres én eller flere tjenestemenn i et land. Før ACER etablerer et slikt lokalt kontor skal det hentes inn synspunkter fra det berørte landet, men ACER kan etablere et slikt kontor selv om landet ikke samtykker. Dette gir ACER anledning til en svært tett oppfølging av enkeltland.

For å være helt sikre på at nasjonale systemoperatører som Statnett følger EU-reglene, så innstifter EU en samsvarsoffiser (compliance officer) som skal følge og overvåke Statnett. Denne stillingen skal utnevnes av styret i Statnett, men godkjennes av RME. Samsvarsoffiseren skal sende over investeringsplaner for nett til RME og ACER, samtidig som de går til Statnetts styre. Bryter planen med EUs tiårsplan for nettutvikling skal samsvarsoffiseren rapportere til RME. Offiseren kan møte på alle møter i Statnetts administrasjon som omhandler tilgang til nettforbindelser.

ACER avgjør flaskehalsinntektene

Flaskehalsinntekter oppstår når kraft overføres mellom områder med forskjellig kraftpris, og utgjorde for Statnett i 2017 i underkant av én milliard kroner. Allerede energipakke 3 begrenser muligheten for bruk av flaskehalsinntektene til å redusere nettleia, slik Statnett gjør i dag. Den nye elektrisitetsforordningen legger enda strammere føringer og innskjerper rapporteringsplikten. Førsteprioritet for benyttelse av flaskehalsinntektene er å sikre at kapasitet står til rådighet gjennom utbygging, forbedring og optimalisering av linjenettet. ACER fastsetter kriteriene for hvordan inntektene skal anvendes til de prioriterte formålene, og lager regler for når og hvor lenge overskytende inntekter får lov til å bli stående på sperret konto før de blir brukt.

1 Nye oppgaver for ACER

Den nye ACER-forordningen gir EUs energibyrå rett til å etablere egne lokalkontor for oppfølging av EUs planer og regler i medlemslandene.

EUs energibyrå ACER skal sørge for gjennomføring av energiunionens mål: fri flyt av energi over landegrensene i EUs indre marked. Ut fra denne logikken er det nærmest en nødvendighet at byrået får stadig større føderale fullmakter.

ACER ble etablert gjennom EUs energipakke 3, med hovedsete i Ljubljana i Slovenia. I den nye energipakke 4 (også kalt vinterpakken) får ACER nye fullmakter og økt myndighet på flere områder. Den reviderte ACER-forordningen ble vedtatt i EU rett før sommeren (forordning 2019/942). Energipakke 4 skal som utgangspunkt også tas inn i EØS-avtalen, men den vil ikke komme til behandling i EØS før spørsmålet om energipakke 3 er avklart. Island skal behandle energipakke 3 over sommeren. Nei til EU har reist søksmål mot Stortingets ACER-vedtak for brudd på Grunnloven, og Oslo tingrett skal i september ta stilling til om saken skal opp for retten.

1.1 ACER har fått «nye viktige oppgaver»

I forordningens fortale, som er kommentarer og politiske erklæringer til de rettslig bindende artiklene, fastslås det at ACER har fått «nye viktige oppgaver» angående grensekryssende infrastruktur både for strøm og gass (fortalens punkt 2).

Det står også at «ACERs rolle når det gjelder overvåking og bidrag til implementering av nettverkskoder og retningslinjer har økt» og at denne overvåkingen er en «nøkkelfunksjon» for ACER (punkt 19). Videre at det ville være nyttig å strømlinjeforme beslutningsprosessen for vilkår og metodikk som utvikles knyttet til nettverkskoder og retningslinjer, ved å sende dette direkte til ACER for avgjørelse (punkt 20).

Det uttrykkes bekymring over at «enkelte medlemsland eller regioner er isolert eller ikke tilstrekkelig påkoblet» det europeiske nettet, og man nevner spesielt øystater og land i utkanten av unionen (punkt 6). Island og Kypros kan være eksempler på dette.

1.2 Plikt til å gi ACER informasjon

ACER kan vedta pålegg om å få utlevert informasjon i mange sammenhenger. Reguleringsmyndighetene (RME), Nettverkene for systemoperatører (ENTSO) for strøm og gass, de regionale koordineringssentrene, EUs enhet for distribusjonssystemoperatørene, transmisjonssystemoperatørene (som Statnett), og de godkjente kraftbørsene skal gi ACER den informasjon som byrået trenger for å utøve sine oppgaver (artikkel 3.2).

Energibyrået har dessuten egen hjemmel for å kreve informasjon både fra de regionale koordineringssentrene (artikkel 7.2, punkt b) og fra godkjente kraftbørser (artikkel 8, punkt c).

1.3 Metodikk for nettverkskoder og retningslinjer

ACER skal ikke bare overvåke energiflyten, men kan endre og godkjenne metodene som gjennomfører nettverkskoder og retningslinjer. Dette er de detaljerte reglene for drift og tilkobling på overføringsnettet, og som styrer energiflyten. Når reguleringsmyndighetene i en region inngår avtale om nettverkskoder og retningslinjer skal dette meldes til ACER (artikkel 5.3). Der en inngått avtale har merkbar virkning for

det indre energimarkedet eller forsyningsikkerheten utenfor regionen, kan ACER kreve å få forelagt avtalen til godkjenning.

Hvis reguleringsmyndighetene ikke kommer til enighet om en avtale, har ACER myndighet til å skjære igjennom og treffe vedtak (artikkel 5.4).

1.4 Bruken av flaskehalsinntekter

Det er ACER som godkjenner metodikken for bruken av flaskehalsinntektene (artikkel 4.4, jf. den reviderte elektrisitetsforordningens artikkel 19(4)). Flaskehalsinntekter er inntekter som oppstår når man selger strøm mellom områder med ulik strømpris. EU-reglene setter stramme rammer for hva inntektene kan brukes til, som hovedregel skal midlene brukes til utbygging og forbedring av nettkapasitet.

ACER skal også avgjøre eventuelle unntak for hovedreglene om bruk av flaskehalsinntekter (artikkel 10, jf. den reviderte elektrisitetsforordningens artikkel 63(5) og unntak fra hovedreglene for investeringer i ny grensekryssende infrastruktur for gass (jf. direktiv 2009/37 artikkel 36(4)).

Se for øvrig mer utfyllende om flaskehalsinntekter i del 3.

1.5 Avgjør tvister og overstyrer manglende oppfølging fra reguleringsmyndighetene

En svært sentral myndighet for ACER er å gjøre vedtak i saker som gjelder grensekryssende handel eller grensekryssende energisystem og involverer reguleringsmyndighetene i minst to land (artikkel 6.10).

Reguleringsmyndighetene har seks måneder på seg til å bli enige. Hvis ikke kan ACER treffe vedtak. Reguleringsmyndighetene kan imidlertid i fellesskap be om at fristen forlenges med inntil seks måneder. Før disse tidsfristene kan reguleringsmyndighetene i en felles henvendelse be ACER avgjøre saken.

ACER kan også overta og treffe vedtak i saker der reguleringsmyndighetene ikke følger opp uttalelser fra ACER til nettverket for el-systemoperatører (ENTSO-e), EUs enhet for distribusjonssystemoperatørene (EU DSO) eller de regionale koordineringssentrene (artikkel 4.7). Når ACER kommer med en grunnlagt uttalelse om at det kan foreligge regelbrudd, skal reguleringsmyndighetene med enstemmighet fastslå om det er brudd på reglene og bestemme hvilke tiltak som skal iverksettes. Hvis reguleringsmyndighetene unnlater å gjøre dette innen fire måneder, skal saken forelegges ACER for vedtak. Denne fristen kan ikke forlenges.

Mer overordnet skal ACER sørge for et rammeverk der reguleringsmyndighetene kan samarbeide for å sikre «effektive beslutninger om saker med grensekryssende relevans» (artikkel 6.4). Der hvor ACER mener det er påkrevd med bindende regler for dette samarbeidet, skal byrået komme med anbefalinger om det til EU-kommisjonen.

1.6 Regioninndeling i EUs energiunion

ACER avgjør det geografiske området for de regionale koordineringssentrene (artikkel 7.2, som henviser til den reviderte elektrisitetsforordningen). Nettverket for el-systemoperatører (ENTSO-e) utarbeider forslag til regioninndelingen. Gjennom de regionale koordineringssentrene blir kontroll- og oppfølgningssystemet i EUs energiunion mer operativt og direkte, med ACER på toppen.

1.7 Forsyningsikkerhet og risikovurderinger

ACER har en avgjørende rolle i vurderinger av energisikkerhet og risikoforberedelser. Byrået godkjenner og kan endre metodikk og beregninger som gjelder vurderinger av energitilgangen i EU (European resource adequacy assessment). Det samme gjelder tekniske spesifikasjoner for å delta i grensekryssende prosjekter for økt energikapasitet. (Artikkel 9.1 med henvisning til den reviderte elektrisitetsforordningen.)

ACER skal også godkjenne og kan endre metodikken for å påvise mulige strømforsyningskriser på et regionalt nivå, samt for vurderinger av tilstrekkelig strømforsyning på kort sikt og etter sesong. (Artikkel 9.3 med henvisning til forordningen om risikoforberedelser i kraftsektoren.)

1.8 Utbygging av infrastruktur og investeringer

ACER-forordningens artikkel 11 gir energibyrået en sentral rolle i utviklingen av ny transeuropeisk infrastruktur for elektrisitet og gass, og ACER kan også treffe bindende vedtak. ACER skal sammen med de to nettverkene for systemoperatører (ENTSO) overvåke framdriften for prosjekter som skal skape ny overføringskapasitet.

ACER skal også påse gjennomføringen av EUs planer for nettutvikling. Det er både en tiårig nettutviklingsplan (TYNDOP) og en plan for prioriterte prosjekter (projects of common interest, PCI). Hvis ACER mener gjennomføringen av EU-planene er mangelfull eller går for tregt i enkeltland, skal ACER komme med henstillinger til systemoperatørene og reguleringsmyndighetene for å få prosjekter på sporet i tråd med EUs nettutviklingsplaner (artikkel 11(b)).

Det vises videre (i artikkelens pkt c og d) til Infrastrukturforordningen (forordning 347/2013) som gir ACER plikt og rett til tett oppfølging av prosjekter med tidsfrister for framdrift og incentiver for gjennomføring. Med en gang et prosjekt har blitt «tilstrekkelig modent» skal prosjekteierne sende inn en anmodning om investering. Den skal inneholde forslag til kostnadsfordeling på tvers av grensene og skal sendes til reguleringsmyndighetene i alle berørte land. Hvis reguleringsmyndighetene ikke kommer til enighet innen seks måneder, går saken videre til ACER. Byrået skal så treffe vedtak om kostnadsfordelingen og hvordan investeringskostnadene skal reflekteres i nett-tariffene (infrastrukturforordningens artikkel 12(6)).

1.9 Tilsyn med kjøp og salg av energi

ACER skal føre et særlig tilsyn med engrosmarkedet for energi (artikkel 12). Byrået skal overvåke markedet og komme med anbefalinger til EU-kommisjonen. ACER skal også samordne etterforskning der byrået mener EU-regler er brutt. ACER kan kreve informasjon utlevert og kan, med enkelte unntak, pålegge reguleringsmyndighetene i landene å iverksette etterforskning (artikkel 12 (c), jf. artikkel 16(4) i direktiv 1227/2011 om integritet og innsyn i engrosmarkedet for energi).

I tillegg skal ACER sammen med EU-kommisjonen, medlemslandene og reguleringsmyndighetene føre tilsyn med både engrosmarkedet og salg til sluttbruker av strøm og naturgass (artikkel 15). ACER skal særlig følge med på prisene for strøm og naturgass til forbrukere, mulige barrierer for handel over landegrensene, regulatoriske hindringer for nye markedsaktører og statlig påvirkning av energiprisene.

1.10 Nye lokale ACER-kontor

ACER har et styre med representanter fra landenes reguleringsmyndigheter (Board of Regulators, artikkel 22) og et administrativt styre med ni utnevnte medlemmer (artikkel 18). I begge styrene gjøres vedtak med kvalifisert flertall (to tredjedeler), som i den tidligere ACER-forordningen (energipakke 3).

ACERs direktør får utvidede fullmakter i den reviderte forordningen (artikkel 24). For å utføre ACERs oppgaver på en «god og effektiv» måte, kan direktøren avgjøre om det skal utplasseres én eller flere tjenestemenn i et EU/EØS-land (artikkel 24.1(k)). Før ACER etablerer et slikt lokalt kontor skal direktøren hente inn synspunkter fra det berørte landet. EU-kommisjonen og ACERs administrative styre må samtykke til en slik utplassering, men det er ikke nødvendig med samtykke fra det berørte landet. Dette gir ACER anledning til en svært tett oppfølging av enkeltland.

ACER kan treffe vedtak i en rekke situasjoner

ACER-forordningens artikkel 2d ramser opp de mange situasjonene der energibyrådet kan treffe vedtak:

«issue individual decisions on the provision of information in accordance with Article 3(2), point (b) of Article 7(2) and point (c) of Article 8; on approving the methodologies, terms and conditions in accordance with Article 4(4), Article 5(2), (3) and (4); on bidding zones reviews as referred to in Article 5(7); on technical issues as referred to in Article 6(1); on arbitration between regulators in accordance with Article 6(10); related to regional coordination centres as referred to in point (a) of Article 7(2); on approving and amending methodologies and calculations and technical specifications as referred to in Article 9(1); on approving and amending methodologies as referred to in Article 9(3); on exemptions as referred to in Article 10; on infrastructure as referred to in point (d) of Article 11; and on matters related to wholesale market integrity and transparency pursuant to Article 12.»

2 Strømmen styres av EU

Det reviderte elektrisitetsdirektivet, som er del av EUs energipakke 4, fjerner all tvil: strømmen styres av EU.

I EUs fjerde energipakke blir elektrisitetsdirektivet revidert på en slik måte at EU-kommisjonen, energibyrået ACER og ACERs underbruk i Norge, RME, tilriver seg enda større makt på bekostning av nasjonal styring. Spesielt på utvikling og styring av kabler til utlandet, men også innenlands i Norge. Det nylig vedtatte direktivet (2019/944) kommer på Norges bord gjennom EØS.

I artikkel 3, som er en formålsparagraf, sier EU rett ut hva dette handler om. Medlemsstatene skal sikre at nasjonal lov ikke på urimelig vis hindrer:

- Strømhandel over landegrensene.
- Investeringer spesielt i variabel og fleksibel energiproduksjon og energilagring.
- Nye mellomstatlige forbindelser.
- At markedet styrer strømprisene.

2.1 Reguleringsmyndigheten for energi

Etter artikkel 51.1 skal Reguleringsmyndighet for Energi, RME, være enerådende som energiregulator i Norge. Resten av artikkel 51 gjør det klinkende klart hvem som styrer RME. I paragraf etter paragraf sørges det for at RME, alle ansatte, styre og klageorgan er totalt uavhengig av norske politiske myndigheter, også finansielt. Gjennom RME overlates styring av arvesølv til EUs energibyrå, ACER, og EU-kommisjonen.

RME plikter etter artikkel 58:

- I nært samarbeid med andre medlemsland, ACER og EU-kommisjonen å sørge for et indre EU-marked for strøm.
- Utvikle regionale strømmarked over landegrensene.
- Fjerne hinder for strømhandel mellom landene, inkludert utvikling av nett over landegrensene.
- Fjerne barrierer for å få inn fornybare energikilder.

RMEs plikter etter artikkel 59.1 å:

- Fastsette nettleie eller metoder som nettleie skal fastsettes etter.
- Sørge for at Statnett og andre nettselskap følger dette direktivet, nettverkskoder og retningslinjer fastsatt av EU-kommisjonen, EU-lov – inkludert det som har med overføring over landegrensener – og ACERs vedtak.
- Sørge for at Statnett gir tilstrekkelig kapasitet for utenlandskablene.
- Overvåke og rapportere om nettinvesteringsplan er i tråd med EUs nettutviklingsplan.

Finner RME at noe ikke er fulgt som har med grensekryssende forhold å gjøre og saken ikke er løst innen 4 måneder, skal det rapporteres til ACER. ACER fatter vedtak.

RMEs myndighet er fastsatt slik i artikkel 59.3:

- Fatte bindende vedtak for strømselskap.
- Fatte vedtak for å sikre at strømmarkedet fungerer.

- Ilegge bøter på strømselskap som ikke følger direktivet, vedtak fra RME eller ACER. Det er faktisk slik at RME kan ilegge bøter i Norge.

I tillegg til å delta i ACER skal RME etter artikkel 61 samarbeide regionalt for:

- Å sikre tilstrekkelig forbindelser over landegrensene.
- Koordinere utvikling av nettverkskoder og retningslinjer.
- RME kan på egen hånd, uavhengig av norske myndigheter, samarbeide regionalt.
- EU-kommisjonen kan vedta retningslinjene for hvilke plikter RME har til å samarbeide med andre og med ACER.

2.2 Ingen innblanding i prissetting

Mange er bekymret for at vi får europeisk strømpris i Norge som blir vanskelig å leve med i et land der oppvarming er basert på strøm, og med en industri som er avhengig av konkurransedyktig strømpris.

Artikkel 5.4 sier at det offentlige kan kun blande seg inn i prissetting dersom det er nødvendig for «general economic interest». Dette er EUs kodeord for det meste, det er EU som bestemmer hva som er allmenne hensyn. Tiltak skal uansett være tidsbegrenset og etter artikkel 5.8 meldes til EU-kommisjonen innen en måned.

2.3 EUs nye overvåkningsoffiser i Norge

Artikkel 47 går svært langt i å detaljstyre Statnett. Artikkel 47.10 sier at RME skal sertifisere at Statnett følger artikkel 47. For å være helt sikre så skaffer EU seg en samsvarsoffiser (compliance officer) som skal følge og overvåke Statnett. Denne stillingen skal utnevnes av styret i Statnett, men godkjennes av RME. Samsvarsoffiseren skal sende over investeringsplaner for nett til RME og ACER, samtidig som de går til Statnetts styre. Bryter planen med EUs 10-årsplan for nettutvikling skal samsvarsoffiseren rapportere til RME. Offiseren kan møte på alle møter i Statnetts administrasjon som har med tilgang til nettforbindelser. Statnett skal også lage et program for å sikre samsvar med EUs regelverk.

2.4 Ikke lett å hindre nye utenlandskabler

Etter artikkel 52 skal Statnett hvert andre år sende over til RME en tiårig nettutviklingsplan med tidsramme for alle prosjekt. Planen må i sin helhet være tilpasset EUs nettverksplaner og planer for regionale nett («fully take in account»).

RME skal etter artikkel 51.5 passe på at planen er i overensstemmelse med EUs tiårige nettutviklingsplan. Om det er noen som helst tvil om at den er fulgt skal det rapporteres til ACER. RME kan sjøl be om at Statnetts plan blir endret.

Dersom Statnett ikke gjennomfører en investering som står på Statnetts 10-årsplan innen 3 år, overtar RME styringen. Da får Statnett etter art. 51.7 følgende valg:

1. Gjennomføre investeringen,
2. sørge for at andre kan ta investeringen, eller
3. kreve en kapitalutvidelse med deltakelse av andre investorer.

Har først investeringen kommet inn i planen, så er det opp til EU. Og alle kostnader skal dekkes over nettleia.

2.5 Regionale koordineringssentre, EUs nye overnasjonale redskap

Det opprettes etter artikkel 62 regionale koordineringssentre (regional coordination centres, her forkortet RCC) med eget styre:

- RME er forpliktet til å delta i og godkjenne opprettelse av RCC.
- Kostnadene fordeles mellom nasjonale nettselskap og betales over nettleia.
- Styret vedtar hvordan vedtak skal fattes.
- Styret kan selv foreslå å utvide sin makt overfor medlemsstatene i regionen.
- RCC skal sikre at EUs lover blir fulgt, spesielt på mellomlandsforbindelser.

2.6 EU-kommisjonen bestemmer flyten over utenlandskablene, ikke Norge

Gjennom nettverkskoder og retningslinjer vedtar EU-kommisjonen strømflyten i detalj. Det er markedet og ikke nasjonale hensyn som skal styre.

Etter artikkel 63 skal ACER fatte vedtak dersom nettverkskoder eller retningslinjer brytes. Er vedtaket ikke fulgt innen fire måneder skal det rapporteres til EU-kommisjonen. EU-kommisjonen kan kreve at vedtak oppheves. RME har to måneder på seg til å følge kommisjonens vedtak.

Det står ingensteds i dette direktivet direkte hva som skjer dersom Norge ikke følger vedtak. Det er fordi det er overflødig. Vedtas revidert elektrisitetsdirektiv i EØS, så blir det norsk lov. En norsk domstol vil følge loven. Og mener EU/ESA at så ikke skjer, er det EFTA-domstolen som avgjør.

2.7 EU blander seg inn i konsesjonsvilkår for nye vind- og vannkraftverk

Artikkel 8 lager detaljerte regler for konsesjonsbehandling av nye vind- eller vannkraftverk. De skal blant annet ta hensyn til bidraget til EUs fornybarmål.

Statnett er pliktig etter artikkel 42 til å la nye vind- eller vannkraftverk komme inn på nettet. Sjøl om det fører til ekstra kostnader utenfor selve forbindelsen. Og det er ACERs underbruk i Norge, RME, som skal kontrollere og godkjenne.

2.8 Smarte strømmålere og nettleie som varierer over døgnet

Etter artikkel 11 skal alle tilbys en såkalt dynamisk priskontrakt, altså en strømpris som varierer over døgnet. Det skal innhentes tillatelse fra kunden. Smarte strømmålere er bare en sterk anbefaling, men er de først innført, slik Norge har gjort, så lager EU reglene for bruken. Etter artikkel 32.3 skal også alle regionale nettselskap lage 5-10 årlige nettutbyggingsplaner hvert andre år. Artikkel 33.1 forplikter nettselskap til å lage nett for lading av elbiler.

Punkt for punkt bekrefter det reviderte elektrisitetsdirektivet at suverenitetsavståelsen til EU blir mer og mer omfattende i takt med at EU utvikler sin energiunion.

Elektrisitetsdirektivets artikkel 3 (utdrag)

1. Member States shall ensure that their national law does not unduly hamper cross-border trade in electricity, consumer participation, including through demand response, investments into, in particular, variable and flexible energy generation, energy storage, or the deployment of electromobility or new interconnectors between Member States, and shall ensure that electricity prices reflect actual demand and supply.
2. When developing new interconnectors, Member States shall take into account the electricity interconnection targets set out in point (1) of Article 4(d) of Regulation (EU) 2018/1999.

3 ACER avgjør flaskehalsinntektene

En ny forordning i EUs energimarkedspakke 4 struper mulighetene for å redusere nettleia ved hjelp av flaskehalsinntekter. Om det skal være lov i det hele tatt, er det ACER som bestemmer.

Ett av de ufravikelige kravene fra Arbeiderpartiet da Stortinget i fjor vedtok EUs ti år gamle tredje energimarkedspakke, var at disse inntektene «skal fortsatt kunne benyttes til å redusere nettareffene».³

I EUs nye elektrisitetsforordning (2019/943) er det fastsatt regler og kriterier for kapasitetstildeling og flaskehalsbehandling «som blant annet sier at import og eksport av elektrisitet ikke skal begrenses av nasjonale aktørers interesser». (Sitert etter regjeringens EØS-notat⁴, oppdatert 18.03.19).

Alt som begrenser fri flyt og omsetning av elektrisitet mellom budområder og land i EØS-området, skal gradvis fjernes (forordningens artikkel 3). Budområder for kjøp og salg av kraft kan være så vel land som soner innenfor det enkelte landet. Norge er for eksempel delt inn i fem soner, Danmark har to, Finland utgjør én sone.

En ekstra inntektskilde for systemoperatørene på strømmarkedet (som Statnett) er såkalte flaskehalsinntekter. Inntekten oppstår når kraft overføres mellom områder med forskjellig kraftpris. Gevinsten deles likt mellom eierne på hver side av overføringsforbindelsene (linjer eller kabler). På norsk side er dette Statnett, som har brukt inntekten til å redusere sentralnettstariffen, som er en del av nettleien vi alle betaler. For 2017 var flaskehalsinntektene beregnet til i underkant av en milliard kroner av Statnetts totale inntektsramme på 7,2 milliarder kroner.

Stortinget ignorerte proteststormen og vedtok våren 2018 å slutte Norge til EUs tredje energimarkedspakke, herunder forordning 714/2009 om grensekryssende krafthandel. Allerede denne forordningen begrenser muligheten til fri bruk av flaskehalsinntektene. Den reviderte 2019-forordningen legger enda strammere føringer og innskjerper rapporteringsplikten.

3.1 Regjeringen fortegner virkeligheten

Likevel skriver Olje- og energidepartementet i sin omtale av forordningen at «Reglene for hva flaskehalsinntekter kan brukes til endres noe, men bestemmelsen om at flaskehalsinntekter kan benyttes til å redusere tariffen er videreført».⁵

Her blir det underslått at det allerede i forordningen om grensekryssende elektrisitetsutveksling (714/2009), den som Stortinget har samtykket til at kan tas inn i EØS-avtalen, er klare begrensninger for bruk av flaskehalsinntektene til å redusere nettleia.

Med den nye forordningen i energipakke 4 blir disse begrensningene ytterligere innskjerpet. Flaskehalsinntektene skal gå med til å sikre at kapasitet står til rådighet gjennom utbygging, forbedring og optimalisering av linjenettet. Det blir presisert at slike formål har førsteprioritet (artikkel 19).

³ <https://neitileu.no/aktuelt/brutte-acer-forutsetninger>

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2017/jan/forslag-til-revidert-elektrisitetsforordning-/id2540021/>

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2017/jan/forslag-til-revidert-elektrisitetsforordning-/id2540021/>

Først når dette målet er nådd «på tilfredsstillende vis», kan resterende inntekter «tas med i betraktning» av reguleringsmyndigheten når den beregner og/eller fastsetter nettтарiffen. Overskytende inntekter settes inn på en separat konto i påvente av at de kan brukes til de prioriterte formålene nevnt foran.

Olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg (Frp) hevdet så seint som den 8. mai 2019 at de nye utenlandskablene vil gi redusert nettleie. I sitt svar på spørsmål fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes (Rødt) skrev Freiberg at «Utenlandsforbindelsene genererer samtidig flaskehalsinntekter som i sin helhet inngår som reduksjon i tariffgrunnlaget for transmisjonsnettene.»⁶ (Vår uth.)

Ministeren gir her villedende svar til Stortinget, ettersom både elektrisitetsforordningen som Stortinget godkjente i fjor og den nye som EU har vedtatt, fullstendig utelukker at flaskehalsinntektene i sin helhet kan brukes på denne måten.

3.2 Detaljert rapporteringsplikt

Ordlyden i rettsakten gjør det uhyre vanskelig for nettselskapene og reguleringsmyndighetene å forsvare bruk av flaskehalsinntektene til å redusere tariffen. De risikerer da å komme på kant med forordningens tydelige formål, nemlig kontinuerlig kapasitetsutvikling. Overfor ACER må de i detalj dokumentere at inntektene går til å oppfylle prioriteringene og krava som ligger i forordningen. Hvis inntektene ikke straks kan brukes til nyinvesteringer og oppgradering av strømmettet, så er hovedprinsippet at de skal settes på bok inntil dette lar seg gjøre.

Nytt er at energibyrået ACER, etter en høringsrunde, skal fastsette metodikken og kriteriene for hvordan inntektene skal anvendes til de prioriterte formålene. Byrået lager tilsvarende regler for når og hvor lenge overskytende inntekter får lov til å bli stående på sperret konto før de blir brukt (artikkel 19-4). ACER kan også pålegge systemoperatørene å justere metodikken sin underveis.

Systemoperatørene (Statnett) og reguleringsmyndigheten RME skal årlig rapportere hvordan inntektene er brukt. Hvis flaskehalsinntekter er benyttet ved beregning av nettleie, skal rapporten til ACER gjøre nøye rede for hvordan systemoperatørene (TSO) oppfylte de definerte prioriteringene, det vil si utbygging og sikring av økt overføringskapasitet (artikkel 19-5). Byrået skal dessuten ha rapport om beløpet som er avsatt på intern konto (artikkel 19-5b). Reguleringsmyndigheten skal godtgjøre at forordningens krav og den av ACER bestemte metodikken er fulgt.

EU-forordninger som tas inn i norsk lov gjennom EØS-avtalen skal gjengi forordningen ordrett, uten rom for tilpasninger.

⁶ <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2018-2019/dok15-201819-1549-vedlegg.pdf>